

En skapelseberättelse utan slut

Den moderna naturvetenskapens tillblivelse framställs ofta som en kamp mellan vidskeplig tro och vetenskapligt upplyst kunskap. Ungefär: vetenskapen har successivt ersatt de övernaturliga förklaringar människor tidigare haft för sin värld – såsom sjukdom som ett gudomligt straff. Vad man med denna berättelse emellertid underlåter att se är att "vidskepligheterna" inte alls av nödvändighet handlat om tro i någon enkel bemärkelse. Liksom alla förhållningssätt kan de präglas av t.ex. maktutövning eller avståndstagande – och som sådana ha sin fortsättning i vetenskapens föreställningsvärld. Det är naturligtvis ingen tillfällighet att den manliga kroppen länge stått modell för det mänskliga i många områden inom den medicinska vetenskapen.

Gränsen mellan det vetenskapliga och det ovetenskapliga är inte alltid självklar. Somliga teorier kan utifrån sitt historiska

sammanhang te sig rimliga, även om de i efterhand är uppenbart felaktiga. Idag minns man Galileo Galilei – en av den moderna vetenskapens frontfigurer – närmast som en modig vetenskapskämpe som stod upp mot kyrkans geocentriska världsbild. Observationer övertygade Galilei om Kopernicus' heliocentrism – men han drevs också av t.ex. hermetisk solmystik.

Det lilla prov vi presenterar (mittuppslaget) på teorier som en gång varit allmänt antagna men senare förklarats vara vetenskapligt oriktiga kan kanske illustrera detta.

Flera av artiklarna i föreliggande nummer berör just idén om vetenskapens historia som en enkel framgångsberättelse. Liksom Dan Lolax argumenterar i sin recension av *Hidden Histories of Science*, får slutresultatet ofta utgöra utgångspunkt för beskrivningen av historien. Detta slut-

resultat blir då ett mål som betingar förståelsen av hela det historiska förloppet – som om utvecklingen hade en självklar riktning mot detta "mål". De bitar som inte passar in i detta kausala förlopp faller i glömska och illusionen om en linjär utvecklingsprocess befäster sig.

"Vetenskapen" är snarare, menar Lolax med författarna till artiklarna i boken, ett splittrat projekt vars trådar, när man börjar nysta i dem, leder i olika riktningar.

Kanske vill man invända att det ändå, i naturvetenskap, bara kan finnas ett riktigt svar och betonar därför att slutresultatet är det relevanta. Men det är värt att hålla i minnet att kunskapens fält betingas också av vilka frågor som ställs och vilken innebörd vi lägger i dem. Det finns t.ex. inget i generna själva som förutsätter undersökningar i huruvida man kan förutsäga människors beteende utifrån deras gener.

Som Göran Torrkulla anmärker i sin recension av Darwins självbiografi, formas kunskap och idéer i ett sammanhang – vetenskapen är inte över- eller ahistorisk. Desto intressantare är det att begrunda den snåriga terräng som är vetenskapens historia och spåra de idéer som idag så ofta tas för självklara.

Barbro Nordling
barbro.nordling@abo.fi